

**Karma Yaklaşımaya Dayalı Bilgisayar Destekli Etkinliklerin
İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Değerine Yönelik
Tutumlarına Etkisi * ****

**The Effect of Mixed Approach Based Computer Aided
Activities on the Attitudes of Primary School 4th Grade
Students towards Tolerance Value**

Seher YARAR KAPTAN¹

¹ *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf
Eğitimi Anabilim Dalı. seher.yarar@erdogan.edu..tr*

Makalenin Geliş Tarihi: 02.08.2018

Yayına Kabul Tarihi: 04.03.2019

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisini belirlemektir. Tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışma olan bu araştırmaya, 2013-2014 eğitim öğretim döneminde Rize ilinde bir ilkokulda öğrenim gören 23'ü deney, 22'si kontrol grubu olmak üzere toplam 45 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Hoşgörü Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Veri analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız t testi ve tek yönlü ANOVA testi kullanılan araştırma sonucunda ölçeğin alt boyutlarında ve genelinde deney grubu lehine anlamlı farklılıklar belirlenmiştir Bununla beraber kontrol grubu öğrencilerinin puanlarında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

Anahtar Sözcükler: Değer Eğitimi, Hoşgörü Değeri, İlköğretim, Sosyal Bilgiler

* **Alıntılama:** Yarar Kaptan, S. (2019). Karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerin ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü değerine yönelik tutumlarına etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 1087-1111.

** Bu çalışma, Doç. Dr. Bekir BULUÇ danışmanlığında yürütülen, Seher YARAR KAPTAN'ın "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Hoşgörü Değerinin, Karma Yaklaşıma Dayalı Bilgisayar Destekli Etkinliklerle Öğretimi" başlıklı doktora tezinden üretilmiş ve ölçek geliştirme bölümü IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the effect of teaching the value of tolerance through computer-assisted activities based on mixed approach in the 4th grade social studies class on the students' attitudes. A total of 45 fourth grade students studying at an elementary school in Rize in the 2013-2014 academic year participated in this research which is a descriptive study in which the screening model was used. The experiment group consists of 23 students and the control group consists of 22 students. "Tolerance Attitude Scale" and "Personal Information Form" were used as data collection tools in the research. Arithmetic mean, standard deviation, independent t test and one-way ANOVA test were used to analyze the data. According to the research results, significant differences were determined in the overall scale and subscales. However, any significant differences were not found in the scores of the control group students.

Key Words: Values Education, Value of Tolerance, Elementary School, Social Studies.

GİRİŞ

Küreselleşen dünya ile birlikte toplumsal yaşamda meydana gelen değişim ve gelişmeler, insanları değerler konusunda tekrar düşünmeye yönlendirmiştir. Son yıllarda da değerler ve değer eğitimi konusu, eğitim kurumlarında üzerinde önemle durulan konulardan birisi haline gelmiştir. Temel amacı toplumun iyiliğine yönelik davranışlar kazandırmak, iyi vatandaş yetiştirmek, toplumsal yaşama uyum sağlamak ve kültür aktarımı yapmak olan okullar da değer eğitiminin sunulduğu önemli unsurlardandır (Akbaş, 2008; Şimşek, 2013; Yiğittir ve Öcal, 2010). Bu bağlamda değer eğitimi noktasında eğitim kurumları da üzerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışırken özellikle eğitim kurumlarında değer öğretimi ele alınmaya başlanmıştır. Nitekim Akdağ'ın (2009) da belirttiği gibi ilköğretim basamağı, eğitim biliminin gereklerine uygun, ilkel ve duyarlı olunması gereken önemli bir dönemdir. İnsanın büyük oranda şekillendiği ilkokul kademesinde, değer eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesi, çocuğun ileriki yaşamı için dengeli bir kişilik oluşturması bakımından önemlidir (Yel ve Aladağ, 2009).

İnsanların değer sistemlerinin oluşumu ailede başlayarak, çevre ve okul ile devam eder. İlkokul çağından başlayıp belirli değerleri bireylere kazandırmak, eğitim sistemimizin en önemli görevleri arasında görülmektedir (Özden, 2010). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarına ulaşmak için öğretim boyutunda

etkili vatandaşlar yetiştirme sorumluluğunu ders programlarına özellikle hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerine yüklemiştir. Hayat bilgisi dersinden sonra öğrencilerin sosyal yaşama hazırlanması ve istenen değerlerin öğrencilere kazandırılması sorumluluğunu diğer derslerden daha fazla üstlenen derslerden en önemlisi sosyal bilgiler dersidir. Bu ders ile ilk kez bilimsel bilgi ile karşılaşan öğrencilere vatandaşlık bilgisi, yaşam için gerekli değer, tutum ve davranışların kazandırılması amaçlanmaktadır.

2017 yılında öğretim programlarında yapılan güncellemeler neticesinde sosyal bilgiler dersinin kapsamına sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik alanları ile birlikte dijital yetkinlik alanları da dahil edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin yaşamlarındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, sosyal bilgiler öğretiminde kazandırılacak olan yeni yaşantıların önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu noktada öğrencilere sağlanacak zengin yaşantılar ile sosyal bilgiler dersinin etkililiği arasında doğru bir orantı olduğuna inanılmaktadır. Bununla beraber taşıdığı önem artan sosyal bilgiler dersinin, öğrencilerin sosyal yaşama hazırlanmasının yanı sıra değerlerin öğretimine oldukça uygun olduğu bilinmektedir. Bugün toplumun milli ve manevi değerleri ve evrensel değerleri öğrencilerine aktarma amacı taşıyan okullarımızda değer eğitimi yaklaşımlarının çok etkin bir şekilde kullanılmadığı ve dolayısıyla değerlerin yeterince öğretilmediği düşünülmektedir. Bu düşüncede öğretmenlerin değer eğitimi ve değer eğitimi yaklaşımları hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması, sistemin akademik başarıyı ön planda tutması, okulların mekân olarak yeterli donanıma sahip olmaması gibi faktörlerin etkisi olduğu söylenmektedir (Aktepe, 2010).

Sahip olunması gereken en önemli erdemlerden biri olan hoşgörü, demokrasinin gereği olarak düşünülmektedir. Bununla beraber hoşgörü, toplum içindeki ilişkilerin yürütülmesinde hem bireysel hem de toplu olarak inançlara ve değerlere bağlılığının etkin olmasında önemli rol üstlenen de bir değerdir. Kuyurtar'ın (2003) da ifade ettiği gibi hoşgörü, hoşgörüsüzlüğü önlemekle birlikte uzun vadede hoşgörülü davranma kültürüne de katkıda bulunmaktadır. Hoşgörü değerinin ve hoşgörü değerine sahip bireylerin toplum için ne denli önemli olduğu açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Sonuç itibari ile sevgi, saygı, güven, anlayışlı olma, farklılıkları kabul etme gibi

özellikleri gerektirdiği gibi beraberinde barış, uyum gibi olumlu durumların ortaya çıkmasına yardımcı olan hoşgörü değerinin toplumsal yaşam, insan ilişkileri ve gündelik yaşamdaki olumlu etkileri göz önünde bulundurulduğunda eğitim araştırmalarında önemle üzerinde durulması gereken bir değer olduğuna inanılmaktadır. Nitekim 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda soyut olması gerekçesi ile hoşgörü değeri çıkarılmış olsa da hoşgörü değerinin bileşenleri olarak kabul edilebilecek barış, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin her biri öğrencilere kazandırılması gereken değerler olarak programda yer almaktadır (MEB, 2017).

Ülkemizde son zamanlarda değerler eğitime yoğunlaşmanın arttığı gözlemlense de konunun sahip olduğu önem dolayısıyla daha fazla çalışmaya ihtiyacın olduğu da bir gerçektir. İlgili alan yazın incelendiğinde hoşgörü değerinin çalışma alanı olarak; demokrasi eğitimi ve vatandaşlık eğitimi alanları ile ders bağlamında ise sosyal bilgiler ve tarih dersleri ile ilişkilendirildiği görülmektedir (Ersoy, 2016). Okullarda öğretim programlarında yer alan sosyal ağırlıklı derslerde başta hoşgörü olmak üzere tüm değerlerin altı çizilmekte ve çağın gerektirdiği değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi önemsenmektedir. İlkokul çağında bu önemin en çok yüklendiği derslerden biri olarak da sosyal bilgiler dersi karşımıza çıkmaktadır (Çalışkan ve Sağlam, 2012; Demircioğlu, 2008; Kaymakcan, 2004). 2005 yılında öğretim programlarında yapılan güncelleme ile hoşgörü değeri, sosyal bilgiler öğretim programında öğretilmesi hedeflenen değerlerden biri olarak belirlenmiştir (MEB;2005). Son yıllarda değerler ile ilgili ulaşılan çalışmalarda genel olarak öğretmen, öğrenci, öğretmen adayı, yönetici ve veliler boyutunda değer algılarının incelendiği, bu algıların cinsiyet, yaş, etnik özellik, ailelerin otoriterliği gibi farklı değişkenler açısından ele alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca ulusal ve uluslararası alan yazında değer eğitimi üzerine çalışan araştırmacıların büyük çoğunluğu Rokeach Değerler Ölçeği ve Schwartz Değer Ölçeği'ni kullanmış ya da bu ölçeklerden yararlanarak yeni bir ölçek geliştirmişlerdir. Hoşgörü değeri ile ilgili yapılan çalışmalar çeşitlilik gösterse de özellikle eğitim boyutunda ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır denilebilir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Çalışkan ve Sağlam,

2012). Yapılan araştırmalarda hoşgörü kavramı (Bretherton, 2004), öğretim programları ve ders kitaplarında hoşgörü (Çayır, 2014; İkinci Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Güzel Candan ve Ergen, 2014; Kanatlı ve Çekici, 2013; Osmanoğlu, 2012), öğretmenlerin hoşgörü algısı (Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Karaman Kepenekçi, 2004; Türe ve Ersoy, 2014; Willems, Denessen, Hermans ve Vermeer, 2012), öğretmen adaylarının hoşgörü algısı (Kabapınar, 2007), hoşgörünün öğretimi (Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013; Demircioğlu, 2008) ve öğrencilerin hoşgörü algısı (Deveci ve Ay, 2009; Ersoy, 2016) irdelenmiştir. Alan yazın taraması sonucunda değer öğretimi konusunda çok fazla deneysel çalışmaya rastlanılmamıştır. Özellikle programda yer alan tüm değer öğretim yaklaşımlarını bir arada kullanmayı ön gören karma yaklaşımın bilgisayar destekli etkinliklerle desteklenecek olmasının yanı sıra soyut değerlerden biri olan hoşgörü değerinin ilkokul düzeyinde çalışılmış olmasının da bu çalışmaya mevcut çalışmalar arasından özgünlük sağladığına inanılmaktadır. Bu çalışma ile sosyal bilgiler dersinde teknoloji ve farklı değer öğretim yaklaşımlarının bir arada kullanılmış olmasının ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ile değerlere karşı olan tutumlarının olumlu yönde etkilenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber araştırma kapsamında farklı değer öğretimi yaklaşımları temel alınarak hazırlanan bilgisayar destekli etkinliklerin, ders planlarının, test ve ölçeklerin sosyal bilimlerde kullanılabilirliğinin ilk kez denenerek alan yazına katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretiminin öğrencilerin hoşgörü değerine ilişkin tutumlarına etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney grubu öğrencilerinin hoşgörü değerinin öğretimi öncesi ve sonrası hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında son testte ve izleme testinde anlamlı bir fark var mıdır?
4. İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin öğretiminde öğretim programındaki içeriğin ve yöntemlerin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada yarı deneysel desenlerden “ön test-son test eşitlenmemiş kontrol gruplu model” izleme testi uygulanarak kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Rize ilinde bir ilkokulun dördüncü sınıfında öğrenim gören toplam 45 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme tekniklerinden tipik durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

Değişken	Deney Grubu		Kontrol Grubu		
	n	%	n	%	
Cinsiyet	Kız	13	56	11	50
	Erkek	10	44	11	50
Toplam	23	100	22	100	

Çalışma grubundaki 23 deney grubu öğrencisinin 13’ü kız, 10’u erkek öğrenciden oluşurken; kontrol grubu ise 11 kız, 11 erkek öğrenci olmak üzere toplam 22 öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması/ Uygulama Süreci

Deney grubunda, karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle hoşgörü değerinin öğretimi yapılarak öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda öğrencilere ön uygulama olarak; Kişisel Bilgi Formu ve Hoşgörü Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından yürütülen “Bilgisayar Destekli Etkinliklerle Hoşgörü Değerinin Öğretimi” haftada altı saat olmak üzere ön-son-izleme testlerinin uygulamaları dışında on haftada tamamlanmıştır. Çalışma kapsamındaki etkinlikler, 2009 İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan “Birey ve Toplum” öğrenme alanı kapsamındaki “Kendimi Tanıyorum Ünitesi” içerisinde doğrudan verilmesi gereken değerler arasında yer alan “Hoşgörü” değerine yönelik hazırlanmıştır. Etkinlikler geliştirilirken sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ile birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan ilave kazanımlar ve öğrencilerin içinde buldukları sosyoekonomik çevre de göz önünde bulundurulmuştur. Pilot çalışma ile geliştirilen etkinliklerde değer öğretimi yaklaşımlarının dördü de kullanılmaya çalışılmıştır. Çoğu zaman iki ya da üç yaklaşım bir arada kullanılırken yaklaşımların tek başına kullanıldığı zamanlar da olmuştur. Etkinlikler içerisinde: powerpoint, video, çizgi film, şarkı, şiir, karikatür ve resimler, etkileşimli çalışma kağıtları yer almaktadır. Uygulama bitiminde son test olarak; “Hoşgörü Tutum Ölçeği”, son test uygulamasından bir ay sonra izleme testi olarak ise “Hoşgörü Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Kontrol grubunda dersleri yürüten sınıf öğretmeni, sosyal bilgiler öğretim programı (2009) doğrultusunda ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikleri takip etmiştir. Süreç içinde sınıf öğretmenine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Deney grubu ile eş zamanlı olarak ön test, son test ve izleme testleri uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen *Hoşgörü Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu* kullanılarak elde edilmiştir.

1. Hoşgörü Tutum Ölçeği

Değer öğretiminde kullanılan bilgisayar destekli etkinliklerin öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik tutumları üzerindeki etkisini belirleyebilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Hoşgörü Tutum Ölçeği (HTÖ)” kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışması 186 kişilik bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Ölçek maddeleri belirlenirken alt-üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi ve madde toplam puan korelasyonları incelenmiştir. Yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa Katsayısı hesaplanmıştır. Hoşgörü Tutum Ölçeğinin faktör analizine yeterliliğini test eden Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı 0,849 olarak, Barlett Testi sonucu ise 1292,214 ($p<.01$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak için, “Temel Bileşenler” (Principal Components) ve faktör döndürme (Varimax) tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmada faktör alt kesme noktası olarak 0.30 kabul edilmiştir. Temel bileşenler analizinde 0.30 ve daha yüksek değerlere sahip maddeler ilgili faktörlere kabul edilmiştir. Analize alınan 21 tutum maddesinin öz değeri 1’den büyük olan (6,164; 2,258;1,455;1,135) dört faktör altında toplandığı görülmektedir. Ölçeğin Dört faktöre göre faktör varyansı açıklama oranı % 52,438 olarak bulunmuştur. Faktör analizi yapıldıktan sonra 21 maddelik (7’si olumsuz, 14’ü olumlu) “Hoşgörü Tutum Ölçeği” için güvenilirlik hesaplamaları yapılmıştır. Tutum ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ,870 olarak tespit edilmiştir. Ölçekte bulunan dört alt faktörün güvenilirliği ise, “düşüncelere saygı (5 madde) ,80”; “anlayışlı olma (6 madde) ,78”; “sevgi (6 madde) ,73” ve “duygulara saygı (4 madde) ,62” olarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir (Tavşancıl, 2006). Yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizi sonucunda 21 maddelik nihai ölçek elde edilmiştir. Ölçekteki maddeler, katılma derecesini ifade edecek şekilde

“Tamamen Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum” ve “Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir.

2. Kişisel Bilgi Formu

Çalışma grubunda yer alan öğrencilere ait cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, sosyoekonomik durum, yaşadığı yer gibi bilgilerin sorgulandığı ve araştırmacı tarafından düzenlenmiş formdur.

Verilerin Analizi

Çalışmanın genel amacı doğrultusunda edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Bu doğrultuda deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin kişisel özellikleri yüzde ve frekans kullanılarak betimlenmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin hoşgörü değerinin öğretimi öncesinde ve sonrasında hoşgörü değerine yönelik tutum puanları farkı t-testi yapılarak hesaplanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının kendi içlerinde HTÖ'nin alt boyutlarına ait ön-son-izleme testi ortalama puanları arasındaki fark tekrarlı ölçümler için tek faktörlü ANOVA testi kullanılarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, “*Hoşgörü Tutum Ölçeği*” aracılığıyla elde edilen veriler alt

problemler doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır.

Birinci alt problem: Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ölçeğin geneli ve alt boyutları ile ilgili ön test puanları bağımsız t-testi ile test edilerek sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Hoşgörü Tutum Ölçeğinin Geneline ve Alt Faktörlerine Yönelik Ön Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız t-Testi Sonuçları

Ölçek ve faktörleri	Grup	n	\bar{X}	s	sd	T	p
Ölçek geneli	Deney	23	51.86	5.73	43	.32	.75
	Kontrol	22	51.40	3.60			
Düşüncelere saygı	Deney	23	11.60	2.14	43	1.63	.10
	Kontrol	22	12.68	2.25			
Anlayışlı olma	Deney	23	14.52	3.43	43	-1.25	.21
	Kontrol	22	15.59	2.10			
Sevgi	Deney	23	12.86	3.32	43	-.68	.49
	Kontrol	22	13.45	2.26			
Duygulara saygı	Deney	23	10.04	2.32	43	-.78	.43
	Kontrol	22	10.50	1.47			

*p<.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi yapılan bağımsız t-testi sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön-test tutum puanlarının analiz edilmesi sonucu, grupların tutum puanları arasında başlangıçta anlamlı farklılıkların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci alt problem: Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Uygulama sonrasında öğrencilerin tutum puanlarındaki farklılaşma son test ve izleme testleri ile tespit edilmeye çalışılmış ve analiz sonuçları ayrı ayrı tablolaştırılarak sunulmuştur.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ölçeğin geneli ve alt boyutları ile ilgili son test puanları bağımsız t-testi ile sınanarak sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Hoşgörü Tutum Ölçeğinin Geneline ve Alt Faktörlerine Yönelik Son Test Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız t-Testi Sonuçları

Ölçek ve faktörleri	Grup	n	\bar{X}	s	sd	T	p
Ölçek geneli	Deney	23	58.26	4.70	43	3.75	.001*
	Kontrol	22	53.59	3.54			
Düşüncelere saygı	Deney	23	13.56	1.77	43	2.32	.025*
	Kontrol	22	11.68	3.44			
Anlayışlı olma	Deney	23	17.26	1.17	43	2.14	.038*
	Kontrol	22	15.63	3.43			
Sevgi	Deney	23	16.08	2.08	43	2.33	.024*
	Kontrol	22	14.27	3.05			
Duygulara saygı	Deney	23	11.21	1.31	43	2.79	.008*
	Kontrol	22	9.54	2.53			

*p<.05

Tablo 3'te deneysel sürecin bitiminde uygulanan Hoşgörü Tutum Ölçeğinin son test uygulamasından elde sonuçlar üzerinde yapılan bağımsız t-testi sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ölçeğin genelinden ve alt boyutlarından elde edilen son-test tutum puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ölçeğin geneli ve alt boyutlarına ilişkin izleme testi puanlarının bağımsız t-testi sonuçları ise Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Hoşgörü Tutum Ölçeğinin Geneline ve Alt Faktörlerine Yönelik İzleme Testi Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız t-Testi Sonuçları

Ölçek ve faktörleri	Grup	n	\bar{X}	s	sd	T	p
Ölçek geneli	Deney	23	56.43	5.38	43	3.32	.002*
	Kontrol	22	51.54	4.39			
Düşüncelere saygı	Deney	23	13.56	1.47	43	2.14	.038*
	Kontrol	22	12.04	3.04			
Anlayışlı olma	Deney	23	17.43	.94	43	2.38	.022*
	Kontrol	22	15.81	3.11			
Sevgi	Deney	23	15.56	2.74	43	2.60	.013*
	Kontrol	22	12.63	4.61			
Duygulara saygı	Deney	23	10.47	1.16	43	2.32	.025*
	Kontrol	22	9.00	2.81			

*p<.05

Tablo 4'te yer alan hoşgörü değerinin geneline ve ölçeğin alt boyutlarına yönelik izleme testi tutum puanları bağımsız t testi sonuçları analiz edildiğinde, puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Üçüncü alt problem: Deney grubu öğrencilerinin hoşgörü değerinin öğretimi öncesi ve sonrası hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında son testte ve izleme testinde anlamlı bir fark var mıdır?

Deney grubundaki öğrencilerin ölçeğin alt boyutlarına ilişkin ön-son ve izleme testine ait yapılan tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Deney Grubu Öğrencilerinin Hoşgörü Tutum Ölçeğinin Alt Faktörlerine Ait Ön Test- Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçeğin alt faktörleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Düşüncelere saygı	Denekler Arası	147.21	22	6.69	10.67	.000*	2-1,3-1
	Ölçüm	112.81	2	56.40			
	Hata	232.52	44	5.28			
	Toplam	492.55	68				
Anlayışlı olma	Denekler Arası	131.88	22	5.99	8.65	.001*	2-1,3-1
	Ölçüm	98.46	2	49.23			
	Hata	250.20	44	5.68			
	Toplam	480.55	68				
Sevgi	Denekler Arası	156.58	22	7.11	8.68	.001*	2-1,3-1
	Ölçüm	137.15	2	68.58			
	Hata	347.50	44	7.89			
	Toplam	641.24	68				
Duygulara saygı	Denekler Arası	78.14	22	3.55	13.13	.000*	2-1,3-1
	Ölçüm	94.46	2	47.23			
	Hata	158.20	44	3.59			
	Toplam	330.81	68				

*p<.01

Tablo 5’de yer alan tek faktörlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin hoşgörü tutum ölçeğinin alt boyutlarına ait ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Alt faktörlere ait son test ve izleme testi puanlarının ön test ortalama puanına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer yandan son test ve izleme testi puanları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Dördüncü alt problem: İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin öğretiminde öğretim programındaki içeriğin ve yöntemlerin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası hoşgörü değerine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Kontrol grubu öğrencilerinin ölçeğin alt boyutlarına ilişkin ön-son-izleme testine ait yapılan tek faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Hoşgörü Tutum Ölçeğinin Alt Faktörlerine Ait Ön Test- Son Test ve İzleme Testi Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçeğin alt faktörleri	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Düşüncelere saygı	Denekler Arası	97.59	21	4.64	.03	.964	-
	Ölçüm	.63	2	.31			
	Hata	369.36	42	8.79			
	Toplam	467.59	65				
Anlayışlı olma	Denekler Arası	159.65	21	7.60	.03	.96	-
	Ölçüm	.63	2	.31			
	Hata	384.03	42	9.14			
	Toplam	544.31	65				
Sevgi	Denekler Arası	120.60	21	5.74	.59	.55	-
	Ölçüm	12.09	2	6.04			
	Hata	428.57	42	10.20			
	Toplam	561.27	65				
Duygulara saygı	Denekler Arası	44.48	21	2.11	.73	.48	-
	Ölçüm	4.21	2	2.10			
	Hata	119.78	42	2.85			
	Toplam	168.48	65				

*p<.01

Tablo 6 incelendiğinde, yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda, kontrol grubu öğrencilerinin hoşgörü tutum ölçeğinin alt boyutlarına ait ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Alan yazında farklı değer öğretimi çalışmalarının etkili olduğunu gösteren ve araştırmanın bulguları ile örtüşen çalışmalar mevcuttur. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin ölçeğin alt boyutlarına ve geneline ait ön test tutum puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamasının, deneysel işlem öncesinde her iki

gruba da herhangi bir müdahalenin yapılmamış olması ile deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin benzer tutumlara sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin, deneysel sürecin bitiminde uygulanan hoşgörü tutum ölçeğinin son test ve izleme testi uygulamasından elde edilen sonuçlara göre, ölçeğin alt boyutlarında ve genelinde deney grubu lehine anlamlı farklılıkların tespit edilmesinde hoşgörü değerinin öğretiminde karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerin etkili olduğu ifade edilebilir. Alan yazında da farklı değer eğitimi uygulamalarının olumlu etkisinin tespit edildiği deneysel çalışmalar mevcuttur (Dilmaç, 1999; Dilmaç, 2007; Gündüz, 2014; Izgar, 2013; İşcan Demirhan, 2007; Tahiroğlu, 2011). Bununla beraber araştırmada da kullanılan her bir değer eğitim yaklaşımlarını tek tek ele alarak etkililiğini belirlemeye yönelik yapılan araştırmanın bu bulguları ile örtüşen çalışmalar da belirlenmiştir (Tahiroğlu, Karasu ve Aktepe, 2008; Kurtulmuş, 2009; Uygun ve Dönmez, 2009). Yardımseverlik değerinin, etkinlik temelli öğretimini yapan Aktepe'nin (2010) çalışmasında da deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının kontrol grubuna göre yüksek olduğunun tespit edilmesi araştırma bulguları ile örtüşen bir diğer çalışmadır.

Kontrol grubu öğrencilerinin Hoşgörü Tutum Ölçeği ön test-son test-izleme test puanları arasında ölçeğin alt boyutlarında ön test-son test ve ön test-izleme testi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiş olmasının nedeni olarak ise kılavuz kitapta bulunan etkinliklerin hoşgörü değerine yönelik tutumun geliştirilmesi üzerinde etkili ve yeterli olmamasından ve bilgisayar destekli etkinlikler gibi öğrencilerin zengin yaşantılar tecrübe etmelerine olanak vermemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bilgisayar kullanılarak zenginleştirilen öğretim ortamlarının öğrencilerin hem başarı hem de derslere yönelik tutumları üzerinde olumlu sonuçlarının olduğunu gösteren ve sosyal bilgiler dersinde bilgisayar destekli etkinliklerin kullanımının etkililiğini inceleyen birçok çalışma mevcuttur (Arslan, 2006; Durmaz, 2007; Hücuptan, 2006; Kuş, 2006; Tankut, 2008; Türel, 2008;). Nitekim Camnalbur (2008) tarafından yapılan meta analiz çalışması sonuçlarına göre; bilgisayar destekli öğretim yöntemi,

öğrencilerin akademik başarıları açısından geleneksel öğretim yöntemine oranla daha başarılıdır.

Çalışmanın kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanlarında ise çok fazla olmasa da bir artış olduğu görülmektedir. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa sebep olmayan bu durum, ilköğretim programında yer alan amaç ve kazanımlar doğrultusunda ders kitabında var olan etkinliklerin öğrencilerin hoşgörü değerine karşı olan tutumlarına önemli bir katkı sağlamadığı şeklinde de yorumlanabilir. Kontrol grubundaki öğrencilerin ortalamalarının deney grubu öğrencilerine göre daha az olmasının sebepleri olarak değerlere ayrılan sürenin belirli ve yeterli olmaması, değer öğretiminin öğretmeninin inisiyatifine bırakılmış olması, her tema için birden fazla değer belirlenmiş olması, bir değer üzerinde ne kadar durulması gerektiğinin belli olmaması ve sistemli bir değerler eğitimi yapılmıyor olması sebepleri Akbaş'ın (2006) ve Çengelci'nin (2010) çalışmalarında da vurgulanmaktadır. Bu çalışma ile örtüşen bir başka çalışma ise değerler eğitiminin başarısının değerler eğitimi bilen ve uygulanan öğretmenlere ve bu konuya duyarlı okul idarecilerine bağlı olduğunu ortaya koyan Harris'e (1991) ait çalışmadır. Keskin'in (2008) Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programlarının tarihsel gelişimini incelediği çalışmasında en son düzenlenen sosyal bilgiler öğretim programlarının tamamında değerlerin önemli görülmesine rağmen tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan değerler arasında hoşgörünün olmaması kontrol grubu öğrencilerinin bu değere yönelik tutum puanlarının deney grubu öğrencilerine göre düşük olmasının bir diğer sebebi olarak görülebilir. Aynı doğrultuda olan bir diğer çalışma ise ilköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlendiği Aktepe ve Yel (2009) tarafından yapılmış çalışmadır. Bu çalışmada da ilköğretim öğretmenlerinin en çok tercih ettikleri değerler arasında hoşgörü yer almamaktadır. Yeni ve eski ilköğretim programlarına göre öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları yöntemlerin tespit edildiği çalışmada (Akbaş, 2009) ise örnek kişilerden hareketle değer öğretimi etkinliklerin yeni programda azaldığının tespit edilmiş olması, deney grubunda ise bilgisayar üzerindeki etkinliklerin örnek kişiler, örnek olaylar, örnek hikaye ve masallardan hareketle yapılmış olması da kontrol grubu öğrencilerin

tutum puanlarının düşük olmasını açıklamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın odak noktası olan hoşgörü değeri ile mevcut programda bilgisayar destekli etkinlikler olmaması da kontrol grubunun tutum puanlarının deney grubuna göre düşüklüğünü açıklayan bir diğer faktör olarak kabul edilmektedir. Nitekim Arslan ve Demirel (2007) tarafından ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi yeni öğretim programını inceledikleri çalışma sonuçları da programın tam uygulanmadığını, öğretmenlerin yeteri kadar bilgilendirilmediklerini, kazanımların gözden geçirilerek, etkinlik sayısının artırılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Yalar (2010) da ilköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi amacıyla tamamladığı doktora çalışmasında değerler eğitimi ile ilgili doğrudan kazanımlara yer verilmesi gerekliliğine ve öğrencilerin dikkatlerini çekebilecek daha zengin bir içeriğe ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmektedir. Bu çalışma ile aynı doğrultuda öneriler sunan çalışmalar mevcuttur (Avcı, 2011; Kılcan, 2009; Kösterelioğlu,2012; Uçar, 2009). Aynı şekilde Grene'in (1991) çalışmasında da bir başka boyuta dikkat çekilmiştir. Öğretmenlerin tüm öğrencilerin kabul ettiği değerleri belirlemenin zor olduğunu ve öğrenciler arasındaki farklılıkların büyük olduğunu ifade etmeleri öğretim programlarının tek başına değerlerin kazandırılmasında eksik kalabileceğini destekler niteliktedir. Yukarıda verilen çalışma sonuçları ile araştırma sonuçları birleştirildiğinde bilgisayar destekli etkinliklerle değer öğretiminin deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında hoşgörü değerine ilişkin tutumları üzerinde son test ve izleme testlerinde tespit edildiği üzere ölçeğin hem geneli hem alt boyutlarında deney grubu lehine anlamlı farklılıklara sebep olmuştur. Bu noktadan hareketle, değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak geliştirilen bilgisayar destekli etkinliklerin uygulandığı deney gruplarında etkili eğitim yapıldığı ve bunun sonucunda da öğrencilerin tutumlarının yükseldiği söylenebilir.

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Araştırma yapıldığı çalışma grubu ve değer ile sınırlı kalmıştır. Hoşgörü değeri için sosyal bilgiler dersi kapsamında ilk defa denenmiş olduğu düşünülen bu çalışma,

sosyal bilgiler dersi kapsamında güncellenen öğretim programında yer alan diğer değerler için denenerek uygulanabilirliği tartışılmalıdır.

- Araştırmada, değer öğretimi yaklaşımları karma yaklaşım adı altında birleştirilerek bir arada kullanılmıştır. Benzer çalışmalarda değer öğretimi yaklaşımları ayrı ayrı ele alınarak hoşgörü değerinin öğretiminde hangisinin daha verimli olduğu belirlenebilir.
- Bu araştırmada, karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle hoşgörü değerinin öğretiminin etkililiği hoşgörü tutum ölçeği ile belirlenmiştir. Benzer çalışmalarda, veliler ve öğretmen adayları da araştırmaya dahil edilebilir ve farklı veri toplama araçları ile araştırma sonuçları zenginleştirilebilir.
- Değer öğretimi için sadece sosyal bilgiler dersi değil tüm derslerle ilişkilendirme yapılarak faydalanılmalı ve öğrencilerin değerleri günlük hayatın içinde kullanabilmeleri sağlanmalıdır.
- Değer öğretiminin örtük programın dışına çıkabilmesi için hizmet içi eğitimlerle birlikte hizmet öncesi eğitime de ağırlık verilmelidir. Öğretmenlerin yetiştirildiği eğitim fakültelerinde değer öğretimi dersleri zorunlu olarak ders programlarına eklenmelidir.
- Düzenlenen hizmet içi kurslarda uygulamalı değer öğretimine daha fazla yer verilmelidir. Yapılan araştırmalar dikkate alınarak değer öğretimine olumlu katkıda bulunan envanterlerin (ders planları, hikayeler, kitaplar, etkinlikler) öğretmenlere kaynak kitap olarak basımı sağlanmalı, kılavuz kitapları ile öğretmenlere ulaştırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2006). *MEB ilköğretim sosyal bilgiler dersi 6.sınıf öğretim programı ve kılavuzu değer öğretiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Akbaş, O. (2008). *Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi*. Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s. 335-360) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Akdağ, H. (2009). *Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri*. Turan, R., Sünbül, M. ve Akdağ, H. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1* (1-24) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktepe, V., & Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 607-622.
- Arslan, A., & Demirel, Ö. (2007). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi yeni öğretim programının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 175, 198- 209.
- Arslan, O. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde bilgisayar destekli öğretim*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Avcı, E. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bretherton, L. (2004) Tolerance, education and hospitality: A theological proposal. *Studies in Christian Ethics*, 17(80), 80–103.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7 (7), 353-365.
- Camnalbur, M. (2008). *Bilgisayar destekli öğretimin etkililiği üzerine bir meta analiz çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, H. ve Sağlam, H. İ. (2012). Hoşgörü eğilim ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1431-1446.

- Çayır, K. (2014). "Biz" kimiz? Ders kitaplarında kimlik, yurttaşlık, haklar. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Demircioğlu, İ. H. (2008). Using historical stories to teach tolerance: The experiences of Turkish eighth grade students. *Social Studies*, 99 (3), 105-110, doi: <http://dx.doi.org/10.3200/TSSS.99.3.105-110>
- Deveci, H. ve Ay, T. S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Durmaz, B. (2007). *Yapılandırıcı fen öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrencilerin başarısı ve duyuşsal özelliklerine etkisi Muğla ili merkez ilçe örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Ekinci Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Ersoy, A.F. (2016). Dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısı ve deneyimleri: bir fenomenolojik araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1): 454-473. DOI: <http://dx.doi.org/10.17860/efd.31740>
- Greene, M. (1991), Values education in the contemporary moment, *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues And Ideas*, 64, 301-304.
- Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3.sınıf hayat bilgisi dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güzel Candan, D. ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.

- Harris, E. L. (1991). *Identifying integrated values education approaches in secondary schools*. Texas: Submitted to the Office of Graduate Studies of Texas A&M University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.
- Hüçüptan, M. L. (2006). *Bilgisayar destekli öğretimin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kabapınar, Y. (2007). *The image of 'others' and tolerance in Turkish history and social studies textbooks: 'not us', 'the other is to blame'*. Kaymakcan, R. ve Leirvik, O. (Ed.), *Teaching for Tolerance in Muslim Majority Societies* (s. 33-49) içinde, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi
- Kanatlı, F. ve Çekici, Y.E. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan milli kültür temalı okuma metinlerinde öz ve öteki imgesi. *Çukurova üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 305-314.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2004). Sınıf öğretmenlerine göre hoşgörü. *Kuram ve uygulamada Eğitim*. 38, 250-265.
- Kaymakcan, R. (2004). Bir değer: hoşgörü ve eğitimi. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergi*, 2 (6), 114-119.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılcan, B. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri (Kırşehir ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kösterelioğlu, İ. (2012). *Sosyal bilgiler ders programının öğelerinin değerlendirilmesi ve öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaç analizi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kurtulmuş, M. (2009). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan değer analizi yaklaşımının etkililiğinin*

- belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Kuş, Z. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi Karadeniz bölgesi ve iç Anadolu bölgesi konularının bilgisayar destekli öğretiminin öğrencilerin akademik başarısına etkisinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuyurtar, M. (2003). Dinsel Hoşgörü: Ahlaki Bir Erdem mi, Politik Bir Tedbir mi? *Tezkire*, 30, Ocak - Şubat 2003.
- MEB, (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6, ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Osmanoğlu, C. (2012). Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarında hoşgörü ve birlikte yaşama kültürü. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(15), 55-78.
- Özden, Y. (2010). *Eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şimşek, N. (2013). Hayat bilgisinde kişisel nitelik(değer) öğretimi. *International Journal of Social Science*, 6(1), 1325-1346.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tahiroğlu, M., Karasu M., & Aktepe, V. (2008,). *İlköğretim 4-5. sınıflarda, sosyal bilgiler dersinde değer analizinin ve değer açıklamanın, vatan – millet sevgisinin kazandırılmasına etkisi*. Sözel bildiri, VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Çanakkale.
- Tankut, Ü.S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde bilgisayar destekli öğretimin akademik başarıya ve kalıcılığa etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) . Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Türe, H. ve Ersoy, A.F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hoşgörü algısı. *Sosyal Bilimler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 31-56.
- Türel, Y. K. (2008). *Öğrenme nesnelere ile zenginleştirilmiş öğretim ortamlarının öğrenci, başarıları, tutumları ve motivasyonları üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Uygun, N., & Dönmez, Ö. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde ahlaki muhakeme yaklaşımı ile değer öğretimi*. Sözel bildiri, 8.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

- Willems, F., Denessen , E., Hermans, C., ve Vermeer, P. (2012). Students' perceptions and teachers' self-ratings of modelling civic virtues: an exploratory empirical study in Dutch primary schools. *Journal of Moral Education*, 41(1), 99-115.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi*. Safran, M. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 117-148) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Yiğittir, S.,& Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.

SUMMARY

Purpose

The purpose of this study was to determine the effect of the computer-aided activities on the attitudes of the students based on the mixed approach of assessing tolerance in the 4th grade social studies class.

Method

In this study, screening model was used to find out differences between two groups that one is experimental group and the other one is control group. A total of 45 primary school fourth grade students participated in the research. 45 students participated in the study during the 2013-2014 academic year. 23 of the participants were in the experimental group and 22 students were in the other group. Study group was comprised of fourth grade students from a school in Çayeli District of Rize Province. As data collection instruments, the "Tolerance Attitude Scale" was used to identify students' attitude towards the value of tolerance, the "Personal Information Form" was used to obtain demographic data about participants. Computer-assisted activities based on blended teaching approach were used only in the experimental group. The activities on tolerance value continued for ten weeks. The researcher conducted the applications in the experimental group. In the control group, the classroom teacher completed the activities in the program. Pre-test and post-test in the experimental and control group were performed simultaneously.

In analysis of the qualitative data, statistical techniques were used such as arithmetic mean, percentile, frequency, unrelated samples independent t-test and one-factor ANOVA test.

Results

The study showed that overall attitude scores increased including subscales in the experimental group, to which tolerance value was taught with computer-assisted activities based on blended teaching, and significant differences were found in that group. According to the results of the Tolerance Attitude Scale administered to both groups as follow-up test four weeks after the post-test, the experimental group obtained significantly positive results in overall scale with all subscales. In addition, significant differences were found between pre-test, post-test and follow-up test scores obtained by experimental group students in the Tolerance Scale Attitude. The differences were in all subscales between pre-test and post-test and pre-test and follow-up test. On the other hand, the experimental group did not obtain any significant differences between pre-test and post-test or pre-test and follow-up test scores in subscales of the Tolerance Attitude Scale. Suggestions developed based on the results of this research are presented under 3 headings. These titles are: Suggestions for researchers, Suggestions for practitioners and Suggestions for administrators. The study was limited to the study group and value. That's why the social studies course should be tested at different levels of education (5,6,7 grade) and the level of development in the attitudes of the students can be examined and it can be determined at which stage it is more effective.

Discussion

There are studies in the literature that show that different values teaching studies are effective and that overlap with the findings of the research. For example Dilmaç's study (1999) has shown that humanitarian education given to elementary school students is effective in improving the level of moral maturity of students. Similarly, in the study of Iscan and? Demirhan (2007) examining the effectiveness of the value education program at the primary education level, the level of the students in the experimental group gaining cognitive behavior related to the values was found significantly higher than the control group students. There are also studies examining the effectiveness of computer-assisted activities in social studies classes. One of these studies belongs to Arslan (2006). In this study, it was found that computer-assisted instruction increased the interest and attention of the students to the course. Also in the primary school social studies course observed that the success of the students increased.

